

Mikael Dubois
070-249 32 38
mikael.dubois@tco.se

2020-04-20

Yttrande över Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59)

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) har getts tillfälle att inkomma med yttrande över Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemens slutbetänkande, Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59).

Övergripande kommentar

TCO delar delegationens utgångspunkt att det är centralt att utbetalningarna från välfärdssystemen är korrekta, både för systemens finansiella stabilitet men också för att välfärdssystemen ska fortsätta att ha ett brett allmänt och politiskt stöd. Felaktiga utbetalningar kan få stor negativ påverkan på välfärdssystemens legitimitet och allmänhetens respekt för rådande regelsystem. Framförallt ser TCO det som högst angeläget att motverka fusk och missbruk som är systematiskt eller kopplat till organiserad brottslighet.

TCO ställer sig därför i många delar positiv till delegationens förslag och bedömningar i de delar som rör styrning och uppföljning av arbetet med felaktiga utbetalningar och tillsättandet av ett råd för korrekta utbetalningar. TCO delar också delegationens uppfattning att det är viktigt med uppföljning av omfattningen av, och orsakerna till felaktiga utbetalningar, och upptäcka och hantera felaktiga utbetalningar.

Samtidigt innebär flertalet av delegationens förslag en ökad kontroll och ökat utbyte av information som kan vara känslig ur ett integritetsperspektiv. TCO saknar en utförligare problematisering kring vilka konsekvenser delegationens förslag kan få för de försäkrades personliga integritet och en närmare redogörelse för de avvägningar som delegationen gör mellan personlig integritet och

strävanden att motverka felaktiga utbetalningar. TCO vill också understryka att det är centralt att de berörda tillförsäkras en transparent och rättssäker process hela vägen från ansökningstillfället till eventuellt återkrav och lagföring av misstänkt brottslighet. Det är väsentligt att hitta system för att kontrollera och komma till rätta med felaktiga utbetalningar som inte går ut över den enskilda individens rätt och integritet. Det är därför viktigt att regeringen i den fortsatta beredningen tar extra hänsyn till detta så att de nya regleringarna tydligare riktas in på den organiserade och systematiska brottsligheten och att större hänsyn tas till den personliga integriteten och den enskildes rättssäkerhet.

TCO *avstyrker* delegationens förslag att i arbetsgivardeklarationerna inkludera uppgifter om arbetad tid och frånvarotid. Att inkludera sådan tid torde inte vara görligt i ett allt mer gränslöst arbetsliv där många har förtroendetid. Att rutinmässigt inhämta sådana uppgifter utgör också enligt TCO:s mening ett alltför stort ingrepp i den personliga integriteten.

TCO *avstyrker* också delegationens förslag om införandet av ett strikt återkrav. Strikta återkrav har tidigare diskuterats och remissbehandlats, och TCO ser inga skäl för att ändra ståndpunkt utifrån delegationens resonemang. Även införandet av ett sanktionssystem bedömer TCO som *problematiskt* mot bakgrund av de konsekvenser ett sådant system kan få för enskilda som utan uppsåt har erhållit felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. TCO vill istället lyfta fram att en översyn av ansökningsförfarandena från de olika välfärdssystemen, samt eventuellt av de enskilda förmånsregleringarna, för att se hur regelverket och handläggningen kan förenklas sannolikt är ett betydligt effektivare, rättssäkrare och ändamålsenligare sätt att motverka felaktiga utbetalningar än att införa strikt återbetalningsskyldighet och ytterligare sanktionssystem.

TCO delar delegationens uppfattning att det är centralt med precisa begrepp i arbetet med att bedöma omfattningen av och motverka felaktiga utbetalningar. Felaktiga utbetalningar får olika konsekvenser för enskilda och för välfärdssystemens legitimitet beroende på om felaktigheten består i att enskilda går miste om ersättning de egentligen har rätt till eller om enskilda får ersättning de inte har rätt till. Orsakerna till det senare slaget av felaktiga utbetalningar är också av stor betydelse för tilltron till välfärdssystemen och för vilka åtgärder som är lämpliga att vidta för att förhindra utbetalningarna. Framförallt är det viktigt att skilja

mellan felaktiga utbetalningar som beror på brott (bidragsbrott eller organiserad brottslighet) eller på misstag och fel från enskilda eller från myndigheternas sida. Otydlighet när det gäller omfattning och orsaker till felaktiga utbetalningar riskerar att leda till en debatt som utgår från felaktiga utgångspunkter och skadar tilltron till välfärdssystemen och deras legitimitet – vilket i sig också kan påverka människors attityder och beteende.

Delegationen diskuterar också förekomsten av överutnyttjande av de allmänna välfärdssystemen. TCO saknar en problematisering av termen ”överutnyttjande”. Som delegationen definierar begreppet föreligger ett överutnyttjande av ett system när systemet används på ett sätt som inte svarar mot dess syfte utan att de som får ersättning fördenskull har fuskat eller med avsikt brutit mot regelverket. Överutnyttjande kan, om det är omfattande, innebära att systemet inte kan fylla sin funktion och att de som systemet primärt är riktade mot inte får det stöd och den ersättning de genom systemet har rätt till.

Samtidigt kan överutnyttjande inte korrigeras genom krav på återbetalning eller genom sanktioner – istället behöver systemen konstrueras på så sätt att ”överutnyttjande” minimeras och att det finns en bred förståelse hos allmänheten för syftena och de motiverande principerna bakom de olika välfärdssystemen. TCO vill därför avslutningsvis lyfta fram vikten av att politiker och beslutsfattare är tydliga med vilka normativa överväganden och principer de allmänna välfärdssystemen vilar på i diskussionen kring utformningen av välfärdssystemen. En bred förståelse hos allmänheten för dessa överväganden och principer, liksom en bred förståelse av syftet med olika välfärds- och ersättningssystem, torde leda till en bredare förståelse för under vilka omständigheter det är legitimt att vända sig till välfärdssystemen och därmed ett minskat överutnyttjande, liksom en ökad förståelse för åtgärder för kontroll och förhindrande av felaktiga utbetalningar.

Särskilda synpunkter

I det följande redogörs för de synpunkter TCO har på specifika delar av delegationens förslag eller bedömningar.

Kap. 5 - Samlad styrning och tydligare ansvar

TCO ställer sig generellt positivt till delegationens förslag i de delar som rör samlad styrning och tydligt ansvar för arbetet att motverka felaktiga utbetalningar.

5.1.2 – Övergripande mål och samlad årlig uppföljning i budgetpropositionen

TCO har inget att invända mot att ett övergripande mål fastställs för de berörda utgiftsområdena att de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen ska minska. Dock vill TCO understryka att det är centralt att ett sådant mål inte leder till en glidning mot omotiverat strikta bedömningar och att vägledningar och praxis utvecklas i en riktning som innebär att enskilda går miste om ersättning och förmåner de har rätt till. Det är också viktigt att ett mål att minska felaktiga utbetalningar, liksom de åtgärder och steg som vidtag för att nå detta mål, inte leder till onödiga och omotiverade fördröjningar i systemen för det stora flertalet personer som är berättigade till ersättningar och som för sin försörjning är beroende av att utbetalning sker på ett regelbundet och förutsägbart sätt.

Därför bör det kontinuerligt följas upp hur ett mål att felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ska minska påverkar tillämpningen av regelverk och bedömningar, liksom praxisutveckling vid förvaltningsdomstolarna. Ett sådant uppdrag kan exempelvis ges till Inspektionen för Socialförsäkringen (ISF) och Inspektionen för Arbetslöshetsförsäkringen (IAF) för de förmåner som är relevanta för respektive tillsynsmyndighet och utföras inom ramen för det råd som delegationen föreslår i avsnitt 6.1 (s. 170).

5.3.1 – En handledning för arbetet att motverka felaktiga utbetalningar

Delegationen föreslår att Ekonomistyrningsverket (ESV) ges i uppdrag att med utbetalande myndighet ta fram en handledning som ger stöd i hur myndighetens arbete med intern styrning och kontroll kan bidra till att säkerställa korrekta utbetalningar och motverka bidragsbrott (s.146).

TCO har inget att invända mot förslaget, men vill understryka att hänsyn även måste tas till hur intern styrning och kontroll påverkar arbetsmiljö och arbetsbelastning vid myndigheterna.

5.3.2 – Myndigheternas instruktioner kompletteras för att stärka uppgiften att motverka felaktiga utbetalningar

Delegationen föreslår att myndigheters instruktioner kompletteras med en uppgift att myndigheten ska arbeta med riskhantering och vidta kontroller i förebyggande och upptäckande syfte (s. 149).

TCO vill i detta sammanhang åter igen understryka att detta inte får leda till en glidning mot omotiverat strikta bedömningar när det gäller enskildas rätt till ersättning och förmåner. Det är också viktigt att riskhanteringen och kontroller i förebyggande och upptäckande syfte genomförs på ett sätt som inte skadar allmänhetens tilltro till välfärdssystemen eller på annat sätt leder till misstänkliggörande av de som vänder sig till välfärdssystemen för att ansöka om ersättning och förmåner. Det är också viktigt att den enskilde får information om varför kontroller genomförs för att undvika att enskilda upplever sig misstänkliggjorda och kränkta.

5.5 – Stärkt styrning och ökad samverkan för att motverka felaktiga utbetalningar från arbetslöshetskassorna

TCO tillstyrker delegationens förslag i de delar som rör arbetslöshetskassorna.

Kap. 6 – Ny organisation för helhetsyn på felaktiga utbetalningar och överutnyttjande

TCO ställer sig positiv till delegationens förslag i de delar som rör ett råd för korrekta utbetalningar och dess placering (ss. 170 och 174).

TCO anser dock att Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) också bör delta i rådet. Som tillsynsmyndighet har ISF möjlighet att kontinuerligt följa upp Försäkringskassans arbete med att förhindra felaktiga utbetalningar, liksom kontinuerligt följa upp vilka konsekvenser detta arbete får i den konkreta handläggningen och beviljandet av olika ersättningar och förmåner. ISF har därför möjlighet att bidra med kunskap kring vilka konsekvenser olika kontrollåtgärder kan få för de försäkrade som vänder sig till de välfärdssystem som hanteras av Försäkringskassan.

TCO delar också den uppfattning som Stefan Lundberg för fram i sitt särskilda yttrande att representanter från de brottsförebyggande myndigheterna också bör ingå, t.ex. från Ekobrottsmyndigheten.

Kap. 7 – En modell för återkommande omfattningsstudier

TCO tillstyrker delegationens förslag kring en modell för att återkommande omfattningsstudier. TCO delar delegationens uppfattning att omfattningsstudierna så långt det är möjligt bör utgå från empiriska underlag, och att det är centralt att identifiera orsakerna till de felaktiga utbetalningarna (ss. 185f).

När det gäller urvalet av vilka ersättningssystem som ska studeras föreslår delegationen att urvalet ska utgå från risk för felaktiga utbetalningar och systemets omfattning (s. 183 – se också s. 235). Det kan här påpekas att även andra skäl kan föreligga för att genomföra omfattningsstudier inom ett visst ersättningssystem eller med avseende på vissa förmåner. Det kan till exempel vara motiverat utifrån ett brottsbekämpande perspektiv, och det även om omfattningen av utbetalningarna är begränsad. Det kan också vara motiverat utifrån att ett ersättningssystem är centralt för vissa utsatta grupper, eller att ett visst ersättningssystem är av stor symbolisk betydelse och därmed av stor betydelse för välfärdssystemets övergripande legitimitet. Det föreslagna rådet för korrekta utbetalningar bör därför ges stor frihet i att besluta vilka omfattningsstudier som bör genomföras (s. 170).

Kap. 8 – Bättre utnyttjande av potentialen i digitalisering och AI

Digitalisering och artificiell intelligens (AI) har som delegationen understryker stor potential att minska risken för felaktiga utbetalningar och förbättra service och tillgänglighet. TCO har inget att invända mot delegationens förslag i de delar som rör främjandet av ett bättre utnyttjande av digitalisering och AI för att förhindra felaktiga utbetalningar och åtgärder.

Delegationen lyfter fram riskbaserade kontroller som ett viktigt verktyg för att motverka felaktiga utbetalningar och behovet att utveckla dessa kontroller, särskilt med avseende på s.k. systemöverskridande uppgifter (ss. 199ff). Riskbaserade kontroller är inriktade på att upptäcka felaktiga utbetalningar, men också

identifiera aktörer med ett systematiskt riskbeteende (s. 200). TCO vill i detta sammanhang påpeka att det är viktigt att riskbaserade kontroller och identifikation av aktörer med riskbeteende inte leder till ett misstänkliggörande av enskilda utifrån grupptillhörighet, liksom att säkerställa att kontroller inte endast riktas mot grupper och aktörer som bedöms ha ett riskbeteende. TCO vill även särskilt erinra om vikten av att inte utsätta enskilda personer för diskriminering och kränkning i dessa sammanhang.

TCO saknar också en analys av betydelsen av digital infrastruktur. Framförallt skulle en nationell digital infrastruktur för den offentliga förvaltningen behöva utredas närmare, dels för att underlätta utbyte av relevant information, dels för att genom en offentligägd digital infrastruktur undgå att vara beroende av kommersiella utvecklare av sådan infrastruktur med allt vad ett sådant beroende innebär för frågor kring hantering av känsliga personuppgifter och användarlicenser av utvecklade program.

En ökad användning av AI, exempelvis för beslut om rätt till olika ersättningar och förmåner genom digitaliserade beslutsprocesser, måste också utgå från information som baseras på erfarenheter från ett mycket stort antal tidigare beslut för att vara tillförlitlig. Då antalet beslut i ett visst slags ärende kan vara relativt litet inom enskilda kommuner och regioner, förutsätter en sådan användning av AI att information kring tidigare beslut kan delas mellan olika kommuner och regioner. En sådan informationsdelning underlättas av en gemensam digital infrastruktur och att de olika kommunernas digitala verktyg kan ta del av information som är samlad på nationell nivå.

Kap. 9 – Förhindra felaktiga utbetalningar och överutnyttjande

9.1 Bättre konsekvensanalyser av risker för felaktiga utbetalningar och överutnyttjande

Delegationen föreslår att BRÅ ska leda, och tillsammans med rådets kansli ta fram särskilt stödmaterial som kan användas för att minimera felaktiga utbetalningar och överutnyttjande när nya regler införs eller befintliga ändras (s. 207f).

TCO välkomnar delegationens förslag. Att proaktivt förhindra att regelförändringar leder till eller riskerar att ge upphov till felaktiga utbetalningar eller överutnyttjande torde vara betydligt mer effektivt

än att i efterhand vidta åtgärder. Samtidigt är det viktigt att de överväganden som ligger till grund för regelförändringar vägs mot risken för felaktiga utbetalningar eller överutnyttjande. Det kan i vissa fall allt sammantaget vara motiverat med regelförändringar även om dessa i viss mån leder till ökad risk för överutnyttjande eller felaktiga utbetalningar. Vilka överväganden som bör göras i detta avseende är ytterst en politisk fråga.

9.2 – Utredning av regelverken som styr informationsutbyte mellan välfärdssystemen

Delegationen föreslår att en utredning tillsätts för att identifiera behovet av informationsutbyte i syfte att säkerställa korrekta utbetalningar och motverka bidragsbrott samt göra en översyn av regelverk som styr informationsutbyte och vid behov föreslå förändringar (s. 210).

TCO delar bedömningen att det behövs en översyn av regelverket kring informationsutbyte för att motverka felaktiga utbetalningar och motverka bidragsbrott. Samtidigt vill TCO understryka att frågor som rör integritet och respekt för den enskilde individen också måste värnas inom ramen för en sådan utredning. En utredning såsom den som delegationen föreslår måste därför ge möjlighet för olika aktörer, bland annat arbetsmarknadens parter, att på ett strukturerat sätt kunna följa utredningens arbete och kunna komma med kommentarer och synpunkter. Det tillgodoses lämpligtvis genom att utredningen förses med en brett sammansatt referensgrupp.

9.3 – Säkra goda förutsättningar att upptäcka och stoppa oseriösa och kriminella välfärdsaktörer

Delegationen föreslår att ett uppdrag ges till Bolagsverket, IVO, Skatteverket och de fem utbetalande myndigheterna Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Migrationsverket och Pensionsmyndigheten att redogöra för och ta fram förslag till samverkan och informationsutbyten för att upptäcka oseriösa aktörer.

TCO välkomnar detta förslag. Särskilt inom personlig assistans har förekomsten av oseriösa och kriminella aktörer använts som argument för att hålla nere timersättningen från Försäkringskassan under längre tid på ett sätt som istället innebär att seriösa aktörer med kollektivavtal, goda anställnings och arbetsvillkor har betydande svårigheter att verka inom området. Flera kommuner har avstått från

att erbjuda personlig assistans i kommunal regi på grund av det underskott som uppstår då timersättningen är för låg. Det är centralt att åtgärder mot oseriösa aktörer för att förhindra brottslig verksamhet inom ett område inte omöjliggör för seriösa aktörer att bedriva verksamhet.

9.4 – Förbättra förutsättningar för att använda arbetsgivardeklarationer på individnivå för att motverka felaktiga utbetalningar

Delegationen föreslår att alla utbetalande myndigheter inklusive kommunens socialtjänst ska få möjlighet att hämta information från arbetsgivaruppgiften (månadsuppgiften) där utbetald lön och avdragen skatt för varje individ redovisas månadsvis av alla arbetsgivare in till Skatteverket. Skattemyndigheten föreslås även få tillstånd att öppna en fråga/svartjänst om enskilda individers uppgifter. Delegationen föreslår också att det ska utredas om ytterligare information bör inkluderas i arbetsgivardeklarationerna, såsom arbetad tid och frånvarotid (ss. 224ff).

TCO anser att det är en rimlig åtgärd att ge samtliga statliga myndigheter som utbetalar ersättningar i uppdrag att se över sina behov av att ta del av uppgifter från arbetsgivardeklarationerna i syfte att motverka felaktiga utbetalningar, liksom hur sådan information kan användas.

En ökad tillgång till uppgifter från arbetsgivardeklarationerna ökar möjligheterna att förhindra felaktigheter som uppstår på grund av att enskilda inte anmäler ändrade förhållanden när det gäller förvärvsinkomst. I samband med sådan åtgärd bör reglerna för återbetalning av bidrag som av misstag utbetalats med för högt belopp ses över och ändras. Exempelvis skulle reglerna kring retroaktiv återbetalning av bostadsbidrag vid ändrad inkomst kunna ändras för att motverka att mottagare blir återbetalningsskyldiga vid ändrade inkomstförhållanden.

När det gäller ytterligare information i arbetsgivardeklarationerna om arbetad tid och frånvarotid avstyrker TCO delegationens förslag. Att inkludera uppgifter om arbetad tid och frånvarotid torde vara svårt när det gäller den allt växande andel förvärvsarbetande som har oreglerad arbetstid och förtroendetid. Arbetslivet blir också allt mer gränslöst i den bemärkelsen att många utför sitt arbete på andra platser än på en bestämd arbetsplats eller inom vissa tider. Många

arbetar på distans och på andra tider än reguljär kontorstid genom att varva arbetstid och tid för annat. Det blir då svårt för en arbetsgivare att kontrollera arbetad tid samtidigt som innebörden av ”frånvarotid” tenderar att upplösas i ett gränslöst arbetsliv.

Att inkludera uppgifter om arbetad tid och frånvarotid i arbetsgivardeklarationerna är inte önskvärdt ur integritetssynpunkt. Att centralt samla och spara uppgifter om arbetad tid och frånvarotid även då det inte finns en misstanke om oegentligheter kan, inte minst med hänvisning till ovanstående synpunkter, upplevas som ett betydande intrång i den personliga integriteten.

Det kan dessutom ifrågasättas om det ur ett samhällligt säkerhetsperspektiv är lämpligt att samla uppgifter om arbetad tid och frånvarotid på individnivå. Sådana uppgifter skulle exempelvis kunna användas för att kartlägga bemanningen i känsliga verksamheter eller hur personer med samhällliga nyckelpositioner arbetar.

9.5 – Kommunera kontroller i syfte att stärka bidragsmoralen och tydliggöra upptäcktsrisken

Delegationen föreslår att utbetalande myndigheter bör informera tydligare om att man genomför kontroller, detta i syfte att stärka bidragsmoralen och tydliggöra upptäckarrisken. Särskilt ska kommunikation ske om kontroller som genomförs inom områden där felaktiga utbetalningar är omfattande, och även till de grupper som tenderar att missbruka eller överutnyttja systemen. Samtidigt understryker delegationen vikten av en rättvisande bild av omfattningen av bidragsbrott och fusk, och att allmänhetens kännedom om vad som utgör bidragsbrott och dess konsekvenser bör stärkas (ss. 230f).

TCO välkomnar delegationens förslag i kring tydligare information om kontroller och vad som utgör bidragsbrott. Som påpekats ovan i kommentarer på delegationens förslag i kapitel 7 och 8 är det dock centralt att kontroller och information inte endast riktas mot grupper som bedöms som särskilt benägna att överutnyttja välfärdssystemen. Och som TCO påpekar i sin övergripande kommentar är det generellt önskvärdt att tydliggöra de normativa och principiella grunderna för de allmänna välfärdssystemen och syftet med olika ersättningssystem för allmänheten.

9.6 – Myndigheterna får i uppdrag att analysera effektiviteten i sina kontroller av lämnade uppgifter

TCO välkomnar delegationens förslag. När det gäller användningen av riskbaserade kontroller hänvisas till TCO:s kommentarer på kapitel 7 och 8 ovan.

9.7 – Fastställande av SGI bör baseras på historiska inkomster

Delegationen föreslår att fastställandet av sjukpenninggrundande inkomst (SGI) bör baseras på historiska inkomster för att fullt ut kunna utnyttja arbetsgivardeklarationerna på individnivå för att säkerställa korrekta utbetalningar (s. 237).

I diskussionen kring sjukförsäkringen har möjligheten att beräkna SGI utifrån tidigare inkomster inom en viss ramtid diskuterats. Ett sådant historiskt SGI förstärker sambandet mellan avgifter och den ersättning den enskilde kan erhålla från försäkringen. Även om ett historiskt SGI reser ytterligare frågor och utmaningar, ser TCO många fördelar med en sådan beräkning av SGI. Rent principiellt stärks sambandet mellan avgifter och ersättningar vilket understryker att det är en försäkring som de försäkrade betalar för. Och praktiskt ger ett historiskt SGI bättre förutsättningar att säkerställa ett mer förutsägbart och transparent försäkringsskydd för de som är egenföretagare, kombinatörer eller har atypiska anställningar med oregelbundna arbetstider eller tidsbegränsade anställningar. TCO är därför positivt inställt till en fortsatt diskussion kring möjligheterna till ett historiskt SGI och anser att det bör införas. TCO välkomnar också en diskussion kring om fler delar av välfärdssystemen bör baseras på historiska inkomster i syfte att öka förutsägbarheten och motverka omotiverade skillnader i försäkringsskydd.

Kap. 10 – Upptäcka och hantera felaktiga utbetalningar

10.1 och 10.2 – Förbättrade förutsättningar för arbetet med och uppföljningen av underrättelser resp. Effektivisera underrättelser och utveckla rutiner för att underrätta utbetalande myndigheter vid upptäckt svartarbete

Delegationen föreslår att underrättelser behöver effektiviseras och vara möjliga att följa upp (s. 239), och att Skatteverket och de utbetalande myndigheterna får i uppdrag att ta fram förslag på hur

rättelser av löneinkomster ska kunna vidarebefordras till dessa för kontroll av felaktiga utbetalningar (s. 241).

TCO välkomnar delegationens förslag kring underrättelser. I detta sammanhang kan det lyftas fram att ökade rättsliga möjligheter till informationsutbyte mellan myndigheter, särskilt med avseende på systemöverskridande uppgifter, liksom en nationell digital infrastruktur som möjliggör snabbt utbyte av information, underlättar en effektivisering av underrättelser.

10.3 – Uppdrag att lämna förslag på strikt återbetalningsskyldighet

Delegationen föreslår att de utbetalande myndigheterna tar fram ett förslag på strikt återbetalningsskyldighet och att reglerna för eftergift ses över (s. 243).

TCO delar delegationens utgångspunkt att det är centralt att minska de felaktiga utbetalningarna. TCO avstyrker dock införandet av en strikt återbetalningsskyldighet. Det finns redan i dag regler kring återbetalningsskyldighet inom olika ersättningsslag. Kriterierna för återbetalningsskyldighet när det gäller livränta och arbetslöshetsersättning är att ersättningen utgått felaktigt och den enskilde orsakat detta, alternativt borde insett, att ersättningen var felaktig.

Utifrån TCO-förbundens erfarenhet är det inte ovanligt att det är den utbetalande myndigheten som orsakat den felaktiga utbetalningen, antingen kan det ha skett genom en felberäkning eller felaktig rättstillämpning när den enskilde lämnat korrekta uppgifter eller genom att dröja med utredning när den enskilde anmält ändrade förhållanden. Redan idag innebär alltså reglerna att den enskilde vid detta tillfälle borde insett att ersättningen betalats ut felaktigt trots att den enskilde lämnat helt korrekta uppgifter. Att ytterligare skärpa till dessa bestämmelser är varken nödvändigt eller lämpligt.

TCO saknar också en analys av den enskildes rättssäkerhet vid ändring av gynnande myndighetsbeslut, samt av hur en strikt återbetalningsskyldighet påverkar förtroendet för välfärdssystemen. Beräkningar och bedömningar för rätt till ersättning, tex i form av livränta eller arbetslöshetsersättning, kan vara mycket komplicerade och mycket svåra att följa och överblicka för enskilda som inte är insatta i relevanta regelverk. Samtidigt anpassar många sitt liv

utifrån de beslut myndigheterna fattar, tex när det gäller sjukpenning eller livränta. Det är därför mycket viktigt att enskilda kan lita på att myndighetsbeslut är korrekta och att man inte ska drabbas negativt retroaktivt för det fall ett beslut inte är korrekt. Därtill finns det redan idag möjligheter till återkrav av felaktiga utbetalningar i socialförsäkringsbalken. Ett strikt återbetalningsansvar skulle också kunna leda till att enskilda avstår från att ansöka om ersättningar som den annars hade haft rätt till, vilket skulle innebära att välfärdssystemen förfelar sina syften.

TCO noterar också att regler om strikt återbetalningsskyldighet tidigare föreslagits inom t.ex. arbetslöshetsförsäkringen och då mött stark kritik (se redovisningen av remissvar i prop. 2008/09:3 ss. 12 – 15) och därför inte genomfördes. De skäl som då anfördes är fortfarande gällande, särskilt kring regelverket om arbetslöshetsförsäkringen och arbetsskadelivränta.

10.4 – Ett sanktionssystem vid sidan av bidragsbrottslagen bör utredas på nytt.

Delegationen föreslår att ett administrativt sanktionssystem vid sidan av bidragsbrottslagen utreds på nytt (s. 245).

TCO avstyrker inte att ett sådant system utreds på nytt. Samhället och förutsättningarna för de allmänna välfärdssystemen har på många sätt förändrats sedan ett sådant system senast utreddes av Utredningen om ett administrativt sanktionssystem inom trygghetssystemen som presenterade sina förslag i betänkandet Sanktionsavgifter på trygghetsområdet (SOU 2011:3). Samtidigt ställde sig TCO då i sitt remissvar tveksam till ett sanktionssystem inom trygghetsområdet och lyfte fram ett flertal svårigheter med ett sådant system. Exempelvis är det centralt att ett sanktionssystem inte otillbörligt drabbar dem som har svårt att tillgodogöra sig myndighetsinformation, och att myndigheter tydligt informerar om gällande regelverk och vilka uppgifter enskilda förväntas hålla uppdaterade. För att vara meningsfull måste en eventuell förnyad utredning av ett administrativt sanktionssystem ta hänsyn till den kritik och de invändningar som tidigare rests mot ett sådant system.

I det fall ett sanktionssystem övervägs är det också viktigt att säkerställa att enskilda får möjlighet att korrigera eventuellt felaktiga uppgifter innan sanktion påförs. Som påpekats ovan i TCO:s kommentar kring uppgifter i arbetsgivardeklarationerna i 9.4, kan

informationen i dessa användas för att snabbare påpeka misstänka felaktigheter i de uppgifter enskilda lämnar när de ansöker om ersättning eller förmåner från välfärdssystemen. Om felaktiga uppgifter efter en sådan påstötning korrigeras bör rimligen sanktion inte påföras.

TCO vill avslutningsvis lyfta fram att en översyn av ansökningsförfarandena från de olika välfärdssystemen, samt eventuellt av de enskilda förmånsregleringarna, för att se hur regelverket och handläggningen kan förenklas sannolikt är ett betydligt effektivare, rättssäkrare och ändamålsenligare sätt att motverka felaktiga utbetalningar än att införa strikt återbetalningsskyldighet och ytterligare sanktionssystem.

10.5 – Rättning av persongrundande inkomst vid felaktiga utbetalningar

TCO tillstyrker delegationen förslag i de delar som rör rättning av pensionsgrundande inkomst vid felaktiga utbetalningar.

Therese Svanström

Ordförande

Mikael Dubois

Utredare